

KTMMOB
ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI
KKTC'DE ELEKTRİK ÖZELLEŞTİRİLME(ME)Lİ Mİ?
PANELİ
SONUÇ BİLDİRGESİ

TESBİTLER ve ELEŞTİRİLER ;

KKTC'de Elektriğin Özelleştirilmesine yönelik çalışmaların hangi amaçla yapılmak istendiği hazırlanan yasa taslağında net olarak ortaya konulmamıştır.

- Hazırlanan yasa taslağının başlığında da “özelleştirme” sözcüğü yer almamıştır. Taslağın tam adı, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Elektrik Kurumu (Ayrıştırma ve Yapılandırma) Yasa Tasarısı”dır. Taslağın 5. maddesine göre, KIBTEK'in yerine, kamu tüzel kişiliğini haiz, özerk bir Elektrik Kurumu kuruluyor. Yalnızca bu maddeye ve özerklikle ilgili düzenlemelere bakılırsa, Yasa'nın amacının özelleştirme değil, özerkleştirme olduğunu düşünmek mümkündür. Ancak, Taslağın 2. maddesinde gerçek amacın ne olduğu belirtiliyor. Amaç, KIBTEK'in, “Devlet Enerji ve Özelleştirme Stratejileri” ile belirlenen ilkelere uygun hâle getirilmesi. Başka bir deyişle Yasa'nın amacından bile meselenin **özelleştirme** olduğunu anlamak mümkündür. Kaldı ki, 3. maddede de, elektrik enerjisi dağıtım ve pazarlama fonksiyonlarının kurulacak dağıtım ve pazarlama işletmelerine devrinin öngörüldüğü açıkça belirtiliyor. O hâlde, hazırlanan Taslağın adından bağımsız olarak, yapılmak istenenin elektrik kamu hizmetinin önemli bir kısmının özelleştirilmesi olduğu söylenebilir
- “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Elektrik Kurumu (Ayrıştırma ve Yapılandırma) Yasa Tasarısı” ismi ile tartışmaya açılan taslak metinden ne beklendiği, nasıl bir özelleştirme modelinin nerelerde uygulamaya konulacağı madde 3'de açıklanmaktadır. Elektrik enerjisi dağıtım ve pazarlama fonksiyonlarının kurulacak dağıtım ve pazarlama işletmelerine devrinin öngörüldüğü açıkça belirtiliyor. Hazırlanan Taslağın adından bağımsız olarak, yapılmak istenenin elektrik kamu hizmetinin önemli bir kısmının özelleştirilmesi olduğu söylenebilir.
- Taslağın 8. maddesine göre, yeni kurulacak olan Elektrik Kurumu elektrik üretebilecektir. Ancak bu, ülkenin ihtiyaç duyduğu elektriğin tamamının Kurum tarafından üretileceği anlamına gelmemektedir. Kurum, aynen bugün olduğu gibi, elektriği özel sektörden de alabilecektir. Bunun yanında Kurum'un Güney Kıbrıs'tan veya başka bir ülkeden elektrik ithal etmesi de mümkündür.
- 8. maddede esas dikkat çekici düzenleme, 6. fıkraya göre, Kurum'un, özel sektörü elektrik enerjisi üretmeye teşvik etmek için, elektrik üretimini geçici olarak kısmen veya tamamen durdurabilmesi ve tesislerini kısmen veya tamamen özel sektöre devredebilmesidir.

- Yani, bu Taslağa göre, KKTC’de Devlet’in elektrik üretimi alanından “geçici olarak” tamamen çekilmesi mümkündür. Bunun anlamı, “üretim”in tamamen özelleştirilmesidir. Bu durumda Devlet, elektrik piyasası gibi son derece önemli bir alandan çekilmiş ve piyasayı dengeleyecek ve arz güvenliğini sağlayacak mekanizmalardan arındırılmış olacaktır. Ayrıca, Devlet piyasadan bir kez çekildi mi, yeniden o piyasaya geri dönmesinin hemen hemen imkânsız olduğunu unutmamak gerekir.
- Taslağın 38. maddesine göre elektrik enerjisinin dağıtım ve pazarlaması Bakanlar Kurulu’nca çıkarılacak emirnamelere uygun bir biçimde yetki kullanıp hizmet verecek limited şirketlerce yerine getirilir. 41. maddeye göre Kurum şirketlerdeki hisselerini devredebilir ve 45. maddeye göre her gerçek ve tüzel kişi bu şirketlerden hisse satın alabilir. Bu arada, 43. maddeye göre hizmet bedelleri, ücretler ve tarifeler elektrik piyasasının düzenlenmesine ve rekabete ilişkin kurallar çerçevesinde işletmeler tarafından belirlenir.
- Görüldüğü gibi dağıtım ve pazarlamanın tamamen özelleştirilmesi de kanunla mümkün kılınmakta, bununla yetinilmemekte, işletmelere, hizmet bedellerinin, ücretlerin ve tarifelerin belirlenmesi yetkisi verilmektedir. Bu noktada 8. maddede Kurum’a, elektrik enerjisinin makul fiyatlarla tüketicilere arz edilmesini sağlama yetkisinin verilmiş olmasının da bir manası kalmamaktadır. Kurum’a, örneğin, bedellerin, ücretlerin ve tarifelerin alt ve üst sınırlarının belirlenmesi gibi somut bir yetki verilmemiş olması dikkat çekicidir. Piyasada özel tekelin oluşması durumunda, KKTC’nin bugünkü durumu da dikkate alındığı zaman, Kurum’un bu son derece belirsiz yetkisini nasıl kullanacağı ciddi bir tartışma konusudur.
- Kurum’un özerkliğini sağlayan en önemli düzenleme, 7. maddeye göre Bakanın olağan dönemlerde Kurum’a emir ve talimat verememesi, yalnızca tavsiyede bulunabilmesidir. Sadece bu madde dikkate alınarak değerlendirme yapılırsa, Kurum’un özerk olacağı düşünülebilir.
- Taslağın 14. maddesine göre, 7 üyeden oluşacak Kurum’un üç üyesi bakanın önerisi üzerine doğrudan doğruya, bir üyesi de dolaylı olarak Bakanlar Kurulu tarafından atanacaktır. Yani, Kurum’daki çoğunluk yürütme organı tarafından belirlenmektedir. Kaldı ki Kurum’un doğal üyesi olan Genel Müdür de Yönetim Kurulu tarafından atanacağından, bu üyenin de Bakanlar Kurulu’nca atanan üyelerin tercihi doğrultusunda belirlenmesi kuvvetle muhtemeldir. Kurum’un yürütme organından bağımsız olarak belirlenen yalnızca iki üyesi vardır. Bunlar, Elektrik Mühendisleri Odası tarafından atanacak bir üye ve Sendika tarafından seçilecek bir üyedir.
- Taslağın 14. maddesinin 5. fıkrasına göre, doğrudan doğruya Bakanlar Kurulu tarafından atanacak üç üyenin herhangi bir sebep gösterilmeksizin görevden alınması mümkündür. Bu düzenleme de, bu üç üyenin seçildikten sonra da bağımsız davranmamasını sağlamaktadır. Doğrudan doğruya Bakanlar Kurulu tarafından atanan üç üye, Bakanlar Kurulu’ndan ya da bakandan gelecek tavsiye ve telkinlere uymamaları hâlinde, hiçbir sebep gösterilmeksizin görevden alınacaklarını bileceklerdir.

- 14. maddenin 3. fıkrasına göre, süresi sona eren üyeler yeniden atanabileceklerdir. Bu düzenleme de Bakanlar Kurulu tarafından atanan üyelerin bağımsızlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü, bu düzenleme karşısında, aynı göreve yeniden atanmak istenen üyelerin, Bakanlar Kurulu'nun tavsiye ve telkinlerinin dışına çıkmaması ve bağımsızlıklarını yitirmesi kuvvetle muhtemel olacaktır.
- Yukarıdaki tartışmalardan anlaşılacağı gibi, Taslak, elektrik kamu hizmeti alanında üretim, dağıtım ve pazarlamanın tamamen özelleştirilmesine olanak tanıyan düzenlemeler içermektedir. Bu şartlar altında, elektrik gibi son derece stratejik bir alanda,
 - a) yabancılaşma, özel tekel gibi sakıncalar ortaya çıkabilecek,
 - b) çalışanların sendikası, grev, toplu iş sözleşmesi ve iş güvencesi hakları olmaksızın çalışmaları gündeme gelecek,
 - c) Hizmetin daha pahalı, daha kalitesiz olması ve arz güvenliğinin sağlanamaması söz konusu olabilecek,
 - d) KKTC'nin içinde bulunduğu koşullar nedeniyle bu alanda faaliyet gösteren özel kuruluşlar layıkıyla denetlenemeyeceğinden, kamu hizmeti devletin kontrolünün dışına çıkabilecektir.
- Bu arada, şu an için KIBTEK'le ilgili en önemli şikâyetin siyasilerin Kurum'a müdahale etmesi ve partizanlık olduğu unutulmamalıdır. Bu sorunu gidermenin en kolay yolu Kurum'un özerkliğini güvence altına almaktır. Oysa, yukarıda yapılan açıklamalardan anlaşılacağı gibi, Taslak'taki düzenlemeler, Kurum'un kendisine kalan son derece dar (iletim, denetleme ve düzenleme) alanda faaliyet gösterirken dahi yürütmenin doğrudan etkisi altında olmasını sağlamaktadır. Üyelerin önemli bir kısmı Bakanlar Kurulu tarafından atanmakta, yürütmeden gelen tavsiye ve telkinlere uymamaları hâlinde, gerekçe gösterilmeksizin görevden alınma ve yeniden atanmama tehdidi altında tutulmaktadır.
- Bu şartlar altında, bu Taslağın amacı çok açık biçimde ortaya çıkmaktadır. Amaç, şu anda var olduğu iddia edilen sorunları çözmek değil, KKTC'de elektrik kamu hizmetini özel sektöre devretmektir. Bu arada yürütme organı da, piyasada oluşacak özel tekellerin şikâyetlerini giderecek mekanizmalara sahip kılınmaktadır. Kısacası, bu Taslağın yürürlüğe girmesi durumunda, önümüzdeki dönem, elektrik piyasasının koşullarının yabancı özel tekellerle siyasiler tarafından müzakereler sonucu belirleneceği son derece karanlık bir zaman dilimi olmaya adaydır.
- KıbTek'in Yeniden Yapılandırılması Yasa Tasarısı'nda daha yasa geçmeden dağıtım ve tahsilat işleri yapacak şirketlerin kurulmuş olduğu varsayımı yer almaktadır. İhale edilmeden KıbTek uhdesindeki üretim ve hizmet işlerinin özel sektöre devredilmesi düşünülemez.

ÖNERİLER ;

- K1b-Tek'in en kısa zamanda kendi Yasası hazırlanmalı ve İngiliz döneminden kalma Fasıllarla ve Bakanlar Kurulu tarafında çıkartılan Yönetmeliklerle yönetilmekten kurtatılmalıdır.
- K1b-Tek ve onun gibi KİT durumunda olan kuruluşlar en erken bir zamanda **ÖZERK** bir yapıya kavuşturulmalı ve bu kurumlar siyasilerin çiftliği olmaktan kurtarılmalıdır.
- Telefon Dairesinin de gerekli yatırımları yapmasına olanak tanınmalı ve dairenin süratle Re-Organizasyonunu ile özelleştirme yerine teknolojiyi yakalayacak tam bağımsız bir yapıya kavuşturulmalıdır.
- AB Mevzuatı gereği yapılması gerekenler yapılmalı ve Yenilenebilir Enerjiye büyük önem verilmelidir.
- Ülkemizde elektrik enerjisi ihtiyacındaki yıllık artış oranı % 5 ile 10 arasındadır. Bu oran dikkate alınarak gerekli yatırımlara bir an önce başlanmalı ve yeni üretim santralleri ihalesine çıkılmalıdır.
- K1b-Tek'in Borçlarını süratle tahsil edebilmesi için gerekli siyasi irade ortaya konulmalıdır. Başka bir deyişle tahsil edilemeyen elektrik enerjisi tüketimi (devlet kurum ve kuruluşları, yol ve sokak aydınlatma giderleri, pis su arıtma tesisi ve şehirlerarası su pompalama tesisleri, savunma ve diğer) bir an önce tahsil edilebilir duruma getirilmelidir. Böylece birim elektrik enerjisi maliyetleri üzerindeki %30'u aşan finans maliyeti sıfırlanmalıdır.
- Devlet-Sivil Toplum işbirliğinin sağlanması ve alınacak kararların da kamuoyunda kabul görmesi ilkesine uyulmalıdır.
- K1bTek, yönetimi Enerji Dairesi Müdürü başkanlığında, içinde Elektrik Mühendisleri Odası gibi yasa ile kurulmuş, kamu sorumluluğu almış meslek örgütü temsilcisinin yer alacağı, Barolar Birliği temsilcisi, Üniversitelerimizin ekonomi, mühendislik bölümlerinden uzman temsilcilerin ve ilgili sendika temsilcisinin katılımı ile oluşacak bir Yönetim Kurulu tarafından yönetilmelidir. Kurul üyelerinin hiçbirinden siyasi kimlik aranmamalı salt mesleki başarı, deneyim aranmalıdır. Yönetim Kurulu ilgili odaların ve/veya üniversitelerin önereceği ikişer aday arasından KKTC meclisi tarafından belirlenmeli ve görev süreleri karma olmalıdır.
- K1bTek'in daha verimli ve hızlı hareket edebilmesi için özellikle tahsilattaki siyasi karışmacılıktan bir an önce vaz geçilmeli ve ödemeyenin elektriği kesilmelidir.
- Bugüne değin, Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı, Dışişleri ve Turizm Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Ekonomi ve Enerji Bakanlıklarının sorumluluğunda görev ifa etmeğe çalışan K1bTek, stratejik planını yapabilmesi için kurulacak Enerji Dairesi ile işbirliği içinde çalışmalıdır. Politikalar Dairede Devlet bazında üretilmelidir. Enerji kaynakları çeşitlendirmesi (RÜZGAR – GÜNEŞ gibi yenilenebilir enerji kaynakları) ancak bu şekilde mümkün olacaktır. Enerji Dairesi salt elektrik enerjisi üretim, dağıtım ve iletimi politikalarını değil ülkenin kendine özgü ortamında kullanılan enerjinin verimli tüketimine (su ısıtma amaçlı güneş panellerinin verimliliği) yönelik de kurallar geliştirmelidir.
- K1bTek alçak gerilim tesisat kontrol, orta ve yüksek gerilim tesisat kontrol işlerinde kendini geliştirmeli ve yetkinleştirmelidir. Sıhhatli bir enerji kullanımının

sağlanmasının kaçınılmaz yolu bu kontrollerin kuralına göre yapılmasından geçmektedir.

- KıbTek'in çalışanlarının yarısı kadar da emekli personele maaş ödeme yükümlülüğünde olduğu gerçeği dikkate alınarak birim enerjiyi daha ucuza mal edebilmeye yönelik emekli personel ödemeleri hakları korunarak KıbTek bütçesinin dışına alınmalıdır.
- Tüm bu öneriler aslında KıbTek'in özelleştirilmemesi gerektiğini ancak hizmetlerin daha hızlı, sağlıklı ve ucuz olabilmesine yönelik atılımlar yapılması gerektiğini ifade eder durumdadır.

SONUÇ

- **KıbTek devlet ve kamu için çok stratejik bir konumdadır.**
- **KıbTek KKTC halkı için olmazsa olmaz, temel bir gereksinim olan elektrik enerjisi üretir; bu nedenle özelleştirilemez.**
- **KıbTek rekabet ortamı yaratabilecek bir özelleştirme modeli için oldukça küçük boyuttadır. AB normlarına göre de bu boyuttaki işletmelerin özelleştirilmesi verimli, güvenilir ve sürdürülebilir değildir.**
- **KıbTek'in sorunlarına yukarıdaki "ÖNERİLER" dikkate alınarak çözümler üretilmelidir.**
- **KIB-TEK "ÖZERK" bir yapıya kavuşturulmalıdır.**
- **KIB-TEK "ÖZELLEŞTİRİLMEMELİ" 'dir.**

KTMMOB

ELEKTRİK MÜDENDİSLERİ ODASI

PANEL DÜZENLEME KURULU